

Politik Bilim

TÜBİTAK'ın özerkliği...

Aykut Göker

TÜBİTAK'la ilgili kanun teklifi TBMM tarafından kabul edildi. Teklifin görüşülmesi sırasında üzerinde en çok tartışılan konu **kurumun özerkliği** meselesi idi. Sizlere, çeşitli ülkelerden, TÜBİTAK'ın üstlendiği işlevler açısından karşılaştırılabilir bazı kurumlar ve yapıları hakkında örnekler sunmak istiyorum. Teklif Meclis'ten geçtikten sonra bunun ne yararı var, demeyin. Üzerinde bu tür tartışmaların olduğu konular, bugün için bir yasaya bağlansa bile, günün birinde nasıl olsa yeniden gündeme gelecektir.

BAĞIMSIZLIK VE İLGİLİ KATMANLARIN TEMSİLİ

İlk örneğimiz Avustralya'dan: Misyonu, Avustralya'nın, topluma ekonomik, toplumsal ve kültürel fayda getirecek nitelikte araştırmalar yapma kapasitesini geliştirmek olan **Avustralya Araştırma Konseyi (ARC)**, 2001 yılında çıkarılan yasası gereği, **bağımsız** bir yapıya ("independent body") sahip. Yüksek kalitedeki araştırmaları ve araştırma eğitimini destekleyen Konsey, hükûmetin de araştırma yatırımları konusundaki en yakın danışmanı konumunda.

İkinci ve üçüncü örneklerimiz Kanada'dan: 20'nin üzerinde araştırma enstitüsü olan ve 4000 kişiyi istihdam eden **Kanada Ulusal Araştırma Konseyi (NRC)** 80 yıllık bir kuruluş. Hizmet verdiği kesimlerden gelen (akademik kesim, araştırma kurumları, sanayi kuruluşları ve kamudan) 22 kişilik bir konsey tarafından idare ediliyor. Sanayi Bakanı kanalıyla Parlamento'ya karşı sorumlu.

"Bütün Kanadalıların yararı için insana, keşif ve inovasyona yatırım yapma" misyonuna sahip **Kanada Doğa ve Mühendislik Bilimleri Araştırma Konseyi (NSERC)** ise, büyük çoğunluğu üniversite ve araştırma kurumlarından gelen, "seçkin 21 Kanadalıdan" oluşan bir konsey tarafından yönetiliyor. Kurum 2004-2005 döneminde doğa ve mühendislik bilimlerinde, üniversite temelli araştırma ve eğitime 850 milyon ABD Doları yatırmayı plânlamış.

Dördüncü ve beşinci örneklerimiz Finlandiya'dan: Bu ülkenin ARGE'ye finansman sağlayan ana, kamu kuruluşu **Ulusal Teknoloji Ajansı (TEKES)** adını taşıyor. Araştırma kurumlarınca yürütülen projelere olduğu gibi, sınaî araştırma projelerine de finansman sağlayan TEKES on kişilik bir kurul tarafından yönetiliyor. Kurul'da, Eğitim Bakanı'nın yanında, TEKES çalışanlarının bir temsilcisi, Fin İşverenleri Federasyonu, Fin Sanayileri Konfederasyonu ve Fin İşçi Sendikaları Merkez Organizasyonu'nun temsilcileri de yer alıyor.

Fin Araştırma-Geliştirme Ulusal Fonu (SITRA) adını taşıyan diğer örneğimiz ise, 1967'de, Finlandiya Bankası ile bağlantılı olarak, yasayla kurulmuş "**bağımsız bir kamu vakfı**" hüviyetinde ve Fin Parlamentosu'nun gözetiminde faaliyet gösteriyor. Vakfın amacı, uluslararası ölçekte rekabet gücüne sahip, Fin kökenli girişimci yaratmak ve geliştirmek. **Dokuz Parlamento üyesinden oluşan bir kurul** tarafından yönetiliyor. Görevi "SITRA'yı idarî açıdan yönetmek ve işleyiş ilkelerini belirlemek" biçiminde tanımlanan bu kurul yürütme kurulunu ve başkanı atıyor.

TEMSİLE VERİLEN ÖNEM

Altıncı örneğimiz Fransa'dan: **Bilimsel Araştırma Ulusal Merkezi (CNRS)**, misyonunu, "bilgiyi üretmek ve toplumun kullanımına sunmak" olarak tanımlayan bir kamu araştırma kurumu niteliğinde. 11.600'ü araştırmacı olmak üzere, toplam 26.000 kişinin çalıştığı CNRS'in 2004 bütçesi 2,214 milyar Avro. Toplumsal ve beşerî bilimler dahil, bilimin hemen

her dalını kucaklayan CNRS'in 4500 patenti, verilmiş 500 lisansı ve 3000 dolayında sanayi kuruluşuyla teması var. CNRS lâboratuvarları, 1999'dan bu yana, 100'ün üzerinde 'start-up'ın doğmasını sağlamış.

Kurum **mütevelli heyet** tarafından yönetiliyor. Heyete, Araştırma ve Ulusal Eğitim Bakanlıkları ile Ekonomi, Finansman ve Sanayi Bakanlığı'nı temsilen, bu bakanlıkların konuyla ilgili üst düzeydeki görevlileri katılıyor. Heyetin, Üniversite Başkanları Konferansı'nı temsilen bir, bilim ve teknolojide temayüz etmiş kişiler arasından seçilen dört, işçileri temsilen seçilen dört, ekonomi ve toplumsal alanda temayüz etmiş kişiler arasından seçilen dört üyesi var. Heyete ayrıca, kurumda çalışanlar adına, dört ayrı sendikadan temsilci katılıyor; kurumun beş görevlisi de danışman üye sıfatıyla heyette bulunuyor. Görüldüğü gibi, kurumun yönetiminde bilim ve teknoloji ile doğrudan ilgili **toplumsal katmanların temsiline** ağırlık verilmiş durumda. Diğer ülkelerden de örnekler vermeye devam edeceğim; sonra birlikte bir değerlendirme yaparız.

<http://www.inovasyon.org>

CBTD. 28 Mayıs 2005